

Vpliv socialne države na varnost ljudi v lokalnem okolju

SREČO DRAGOŠ IN
VESNA LESKOŠEK

Socialna država

- oblika organizacije države, temelječe na načelih solidarnosti, socialne pravičnosti in enakosti in zagotavlja socialno varnost ljudi.
- nastala v posebnih okoliščinah po 2. svetovni vojni.
- je sistem javnih in kakovostnih storitev, ki niso odvisne od osebnega premoženja in so opredeljene kot javno dobro oz. skupno dobro.
- ljudje dobrine socialne države uživajo na lokalnem nivoju – država postavi okvirje, ljudje pravice in storitve uveljavijo v kraju kjer živijo.
- socialna država povečuje občutek varnosti, ker povečuje družbeno kohezijo, omogoča boljši nadzor nad lastnim življenjskim potekom in povečuje možnosti za udeležbo pri odločanju o skupnem dobrem.

Varnost

- Varnost lahko opredelimo kot produkt družbenih procesov, ki reducirajo tveganja in vplivajo na normalizacijo, predvidljivost in zaupanje ljudi.
- Varnost je povezana z vrednotami humanosti, razumevanjem in sposobnostjo vživljanja v položaj drugega (empatičnost) in pomeni odsotnost strahu pred tem, da bi bile te vrednote ogrožene.
- Pomemben element varnosti je zaupanje v to, da bomo dobili podporo drugih, ko jo bomo potrebovali bodisi v skupnosti, v kateri živimo ali pa od države, ki zagotavlja institucionalni okvir storitev, ki nam lahko olajšajo življenje in posredno vplivajo na varnost.
- Varnost je ena od najredkejših in najdragocenejših dobrin, ki je zelo različno razporejena po državah.

Povezava med socialno državo in varnostjo

- Socialna država z organizacijo storitev in programov zagotavlja skupno dobro, ki je dosegljivo vsakomur pod istimi pogoji in viša raven kakovosti naših življenj.
- Skupno dobro lahko povežemo z državo blaginje, usmerjeno v zagotavljanje zdravega in izobraženega okolja, kjer vsi bolje živijo in ne le nekateri.
- Gre torej za razmerje med varnostjo in družbeno neenakostjo.

Družbene neenakosti in občutek varnosti

- Povečevanje revščine in neenakosti ter rastočega prepada med revnimi in bogatimi povečuje občutek ogroženosti, nevarnosti in nezaupanja.
- Na mikro ravni se ti občutki odražajo v zaupanju v skupnost, v kateri ljudje živijo. Občutek varnosti in občutek umeščenosti v skupnost sta medsebojno povezana.
- Ljudje z večjim socialnim kapitalom in širšimi socialnimi mrežami bolj zaupajo v to, da bo skupnost zanje poskrbela, če jim bo šlo slabo in so zato pripravljeni v večji meri prispevati v skupno dobro na ravni skupnosti.
- V skupnostih, ki temeljijo na neenakostih, je socialni kapital odvisen od socialnega statusa, v skupnostih, ki temeljijo na enakosti, pa predvsem od redistributivne moči socialne države.

Stopnja tveganja revščine po slovenskih statističnih regijah in primerjava z EU (% oseb; Eurostat 2018; SI-STAT 2018)

POVPREČJE	2009	2017	RAZLIKA 2017/2009 (v %)		
Slovenija	11,3	13,9*	+23,0	POVEČANJE	veliko
EU (euro 18)	16,1	17,4*	+8,1		majhno
Ex-socialistične drž. (9)	17,7	18,6*	+5,3		
Nordijske države	12,6	12,1*	-4,0	ZMANJŠANJE	majhno
Primorsko-notranjska reg.	10.4	8.4	-19,2		veliko (-20,5)
Obalno-kraška reg.	13.4	10.7	-20,1		
Pomurska reg.	18.8	14.6	-22,3		
Podravska reg.	15.8	16.4	+3,8	POVEČANJE	majhno (+6,2)
Koroška reg.	12.8	13.5	+5,5		
Jugovzhodna reg.	11.7	12.4	+6,0		
Goriška reg.	9.1	9.8	+7,7		
Zasavska reg.	11.1	12.0	+8,1		veliko (+48,0)
Savinjska reg.	11.9	15.4	+29,4		
Osrednjeslovenska reg.	7.8	11.5	+47,4		
Posavska reg.	12.0	18.5	+54,2		
Gorenjska reg.	7.7	12.4	+61,0		

Odgovornost občin za zagotavljanje socialne varnosti

- Pri občutku osebne varnosti pomembno, da zaupamo v dostopnost do storitev in programov, ki lahko naše stiske lajšajo, preprečijo ali odstranijo.
- Storitve morajo biti blizu našega bivališča ali pa omogočene s kakovostnim in poceni javnim prevozom, dostop ne sme biti oviran in imeti moramo občutek, da smo dobrodošli, da smo spoštovani, in da obdržimo lastno integriteto.
- Občine v Sloveniji so odgovorne za financiranje, organizacijo in izvedbo kar nekaj socialnovarstvenih storitev in denarnih dajatev, ki bistveno vplivajo na varnost ljudi v različnih življenjskih obdobjih in situacijah.

Finančna pomoč občin

Finančni viri občin so pri zmanjševanju revščine sicer omejeni, vendar lahko občine s hitrim in učinkovitim sistemom dodeljevanja enkratne denarne pomoči bistveno pripomorejo k lažšanju kratkotrajnejših stisk ljudi.

- Denarna pomoč občine: ni podatkov, zadnji je iz leta 2011 (Skupnost občin Slovenije) in sicer le glede enkratne pomoči ob rojstvu otroka, ki jo je takrat nudilo 115 občin.
- Spletne strani posameznih občin sicer navajajo, da je mogoče pridobiti tudi denarno pomoč v socialni stiski, vendar vsote pogosto niso navedene. Tudi ni poenotenih postopkov pridobivanja teh pomoči. Obstajajo različni obrazci, ponekod dolgi tudi do 7 strani in zahtevanimi potrdili.
- Birokratske ovire ljudi odvrčajo od uveljavljanja storitev, vendar hkrati tudi povečujejo občutek nezaupanja, ki se ne ustvarja le do služb, ampak do skupnosti kot celote. je obrazec dolg le 2 strani, postopek pa enostaven in pregleden.

Zagotavljanje storitev in programov

- Občina je po Zakonu o socialnem varstvu obvezana zagotavljati pravice družinskega pomočnika, mrežo javne službe za pomoč družinam na domu, kriti stroške storitev v zavodih za odrasle, kadar je upravičenec oziroma drug zavezanec delno ali v celoti oproščen plačila.
- Iz proračuna občine se financirajo tudi javni socialnovarstveni programi, razvojni in dopolnilni socialnovarstveni programi, pomembni za občino in dejavnosti nevladnih organizacij.

Dolgotrajna oskrba

- Tri od zakonsko določenih obveznosti občin se nanašajo na ljudi z dolgotrajnimi težavami, še posebno je za občine pomembna pomoč na domu, ki pa je večinoma slabo razvita.
- Inštitut RS za socialno varstvo je izdelal zemljevid pomoči na domu po občinah, ki pokaže, da je cena storitve različna celo pri istem izvajalcu in ne le med posameznimi izvajalci, kar je posledica razlik v subvenciji storitve. Tako, na primer, Dom na Fari iz Prevalj v svojem mestu zagotavlja storitev med tednom po ceni 7,99 eur na uro, v Mežici po ceni 8,55 eur in v Črni na Koroškem po ceni 4,06 eur. Javni zavod Radlje ob Dravi zagotavlja storitev med tednom po ceni 2,50 eur, kar je po razpoložljivih podatkih najnižja cena v Sloveniji.

-
- V Prekmurju, ki je ena najrevnejših slovenskih regij, so cene storitve dokaj visoke in se gibajo med 6 in 7 eur na uro.
 - Večina občin v Osrednjeslovenski regiji, ki je najbogatejša, ima ceno okoli 4 -5 eur, Kamnik celo 3,50 eur na uro.
 - Podobno je z Obalno-kraško regijo, ki je prav tako med bogatejšimi regijami v Sloveniji, kjer je cena storitev med 4 in 5 eur.
 - Okoli 60 odstotkov ljudi prejema manj kot 3,5 ure pomoči na teden, kar je med drugim tudi posledica finančne nezmožnosti plačevanja storitve. Četudi si ljudje želijo in potrebujejo več pomoči, si je ne morejo privoščiti.

Delovanje nevladnih organizacij

Najmanj sredstev namenjajo nevladnim organizacijam občine v revnejših regijah, npr. Razkrižje v letu 2017 le 9.473 eur (7,8 eur na prebivalca), Žetale 37.250 eur (27,3 eur/preb.), medtem ko so primerljive občine, na primer Vodice, namenile za delo NVO okoli 250.000 eur (153,3 eur/preb.), Ljubljana pa 19.141.254 eur (68,6 eur/preb.).

Pregled financiranih programov NVO s strani Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti pokaže, da se jih večina odvija v nekaj slovenskih mestih in sicer v Ljubljani, Mariboru, Kranju, Celju, Novem mestu in Kopru. V nekaterih regijah ni sofinanciranih programov oz. sta le en ali dva, to so Prekmurje, Posočje in Zasavje, kjer je revščina višja od povprečja za Slovenijo.

Povezava med dostopnostjo do programov in varnostjo

Manj pomoči kot ljudje prejmejo v svojem lokalnem okolju bolj so izrinjeni iz skupnosti in manj so sposobni participirati v dejavnosti lokalne skupnosti (in države).

Izoliranost, slab socialni položaj in zavedanje, da ne morejo pričakovati pomoči, ko jo potrebujejo, vpliva na njihovo izkušnjo varnosti, kar je povezano z nezaupanjem.

Podatek o tem, da v najrevnejših občinah ljudje plačujejo skoraj enkrat višjih cen oskrbe na domu kot v bogatejših, kaže na regijske neenakosti. Cene so namreč odvisne od sposobnosti občin subvencionirati pomoč na domu. Neenakosti se tako - kljub deklariranim prizadevanjem države o njihovem zmanjševanju - med regijami utrjujejo in ne manjšajo.